

Digiaika ja rakenne-muutokset

**McQuail, Denis & Siune, Karen (ed.):
MEDIA POLICY**

Convergence, Concentration & Commerce. Euromedia Research Group, Sage: London, Thousand Oaks, New Delhi, 1998.

**Steemers, Jeannette (ed.):
CHANGING CHANNELS**

The Prospects for Television in a Digital World. University of Luton Press: Midsomer Norton, 1998.

**Wiio, Juhani:
MANAGING
STRATEGIC CHANGE**

in the Changing Radio and Television Market: A Finnish Example 1985-1998. Finnish Broadcasting Company, Audience Research (ei painovuotta).

Näistä kolmesta kirjasta ensimmäinen on näkökulmaltaan yleisin ja sopii luettavaksi viitekehiksenä kahden muun teoksen keskustelulle radion ja television uudesta kilpailutilanteesta. Denis McQuailin ja Karen Siunen toimittama kirja kohdistaa huomionsa sähköisten viestimien lisäksi myös lehdistöön ja tietoverkkoviestintään. Kirjan takana on Euromedia-tutkimusryhmä, jonka ensimmäinen viestintäpoliittinen analyysi ilmestyi vuonna 1986 (New Media Politics) ja tätä edellinen vuonna 1991 (Dynamics of Media Politics). Uusimman teoksen otsikon peruskäsitteet, konvergenssi, keskittyminen ja kauppa, kuvaavat erinomaisesti sitä, miten viestintäpoliittisen keskustelun ja tutkimuksen painopisteet ovat runsaassa vuosikymmenessä muuttuneet. Uuden teknologian visioista on siirrytty viestinnän rakennemuutoksen konkreettiseen analyysiin, mutta samalla myös rakennemuutoksen yhteiskunnalliset, taloudelliset ja kulttuuriset vaikutukset ovat nousseet kriittiseen tarkasteluun.

Keskustelu viestinnän rakenne-

muutoksesta on muuttanut luonnettaan myös siksi, että nyt ei enää tarvitse kiistellä vain visioista, sillä rakennemuutos on jo totta. Tämä johtopäätös yhdistää sekä Euromedia-ryhmän että Steemersin toimittaman kirjan Eurooppa-analyysiä. Rakennemuutoksen luonteesta ja suunnasta voidaan siksi tehdä jo varsin pitkälle meneviä päätelmiä erityisesti päätymässä olevan vuosikymmenen perusteella. Esim. Steemers tekee julkisen palvelun television tulevaisuutta arvioidessaan mielenkiintoisen johtopäätöksen (Changing Channels, 100): Lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä digitelevisiossa ei ole niinkään kysymys teknologisesta muutoksesta kuin niiden muutosilmioiden vahvistumisesta, jotka säätelyn purkaminen (deregulaatio) ja kaupallistuminen (1980-luvulla) sysäsivät liikkeelle. Digitelevisio merkitsisi näin ymmärrettynä ennen kaikkea tarjonnan kasvun jatkumista, yleisöjen eriytymistä, uusia halpatuotannon muotoja, maksullisia palveluja, keskittyneempää omistusta. Tämä johtopäätös voidaan myös ymmärtää niin, että lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä medioiden konvergenssi ei radikaalisti muuta televisiota / tai että konvergenssi ilmenee lähinnä omistuksen ja pääomavirtojen liikkumisena yli mediarajojen.

Yleisradiotoiminnan muutokset tarjoavat havainnollisen esimerkin siitä, että säätelyn purkamisen ja kaupallistumisen vaikutukset eivät ole samanlaisia kaikkialla. Hans J. Kleinsteuber toteaa television digitaalista tulevaisuutta arvioidessaan (Euromedia, 'The Digital Future'), että analogisen maksu-TV:n kehitys antaa hyvät pohjan digitelevision mahdollisuuksien arviointiin. Saksa käy esimerkiksi maasta, jossa maksu-TV:n liikkeellelähtö on ollut vaikeaa; Iso-Britanniassa puolestaan erityisesti maksulliset satelliittipalvelut ovat menestyneet paremmin. Kleinsteuberin mukaan ihmisiä on vaikeampi saada kuluttamaan maksullisia palveluja niissä maissa, joissa perinteisen television ja kaapeli-TV:n tarjonta on jo suuri. Digitalisoituneessa televisiossa maksullisuus kuitenkin li-

sääntyy ja julkinen palvelu sekä mainosrahoitteiset ilmaiskanavat muuttuvat poikkeukseksi säännöstä. Kleinsteuber pääteleeekin, ettei televisio enää koskaan ole käyttäjälleen niin halpa kuin ennen.

Kleinsteuberin keskustelu olemassa olevan tarjonnan rakenteen ja määrän suhteesta digitaaliseen tulevaisuuteen tuo mieleen Suomen kolmostelevisiohankkeen 1980-luvun jälkipuoliskolta. Juhani Wiio tarkastelee kirjassaan (siivut 67-81) tätä hanketta esimerkiksi onnistuneesta strategisesta askeleesta. Tunnetuin perustelu tuolle hankkeelle lienee se, että kolmostelevisiota tarvittiin turvaamaan riittävä tarjonta kotimaisilla tv-kanavilla, jotta yleisö ei siirtyisi etsimään uusia vaihtoehtoja ulkomaisilta satelliittikanavilta. Vastavalla tavalla kansallisesta viestintäpolitiikasta on kysymys myös maanpäällisen digitelevision rakentamisessa. Jos kansallista tarjontaa ei ole tai sitä on hyvin vähän, digitaaliset satelliittipalvelut tulevat täyttämään aukot. Suomi ja Ruotsi kuuluvat Iso-Britannian ohella niihin maihin, jotka ovat ryhtyneet voimallisesti rakentamaan maanpäällisiä digiverkkoja. Useimmissa maissa siirtymä digitaaliseen tapahtuu kuitenkin kaapeli- ja satelliittiteitse.

Digitaalitelevisio on esimerkki siitä, millaista taistelua tietoverkkojen hallinnasta käydään. Peter Humphreys ja Matthias Lang erottavat artikkelissaan (Changing Channels, 'Digital Television Between the Economy and Pluralism') kolme kriittistä aluetta digitelevisioon liittyvässä vallan uusjassa. Näistä ensimmäinen tiivistyy kirjainyhdistelmiin CAS (Conditional Access System) ja EPG (Electronic Programme Guide). Nämä järjestelmät säätelevät digipalveluihin pääsyä ja niiden käyttöä. Toinen alue on verkkojen omistus ja kolmas liittyy strategisten sisältöjen (urheilu, elokuvat) esitysoikeuksien kauppaan. Nämä ovat kaikki kysymyksiä, joiden hallinta kansallisella viestintäpolitiikalla on mahdotonta eivätkä edes EU-Euroopan rahkeet riitä siihen. Alueellisesti Euroopan unionin kilpailu- ja viestintäpolitiikalla on

kuitenkin keskeinen rooli muutoksen hallinnassa. Sekä Euromedia-ryhmän kirja että *Changing Channels* -teos päätyvätkin molemmat Eurooppa-politiikan tarkasteluun. Werner A. Maier ja Josef Trappel toteavat viestinnän keskittymistä koskevassa analyysissään (*Euromedia*, 40), että eurooppalaista viestintäpolitiikkaa on hallinnut kilpailupolitiikan teollinen näkökulma. Samalla yhteiskuntapolitiiset ja kulttuuriset argumentit ovat marginalisoituneet esim. keskittymisen tarkastelussa.

Yhteiskunnan ja kulttuurin tutkijat ovat halunneet tuoda viestinnän rakenteiden muutokseen sisällöllisen näkökulman. *Euromedia*-tutkijoiden kirja haluaa lisätä tähän keskusteluun kysymyksen arvoista. Demokratia, tasa-arvo ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus kuten myös viestinnän monipuolisuus (*diversiteetti*) ja pluralismi ovat tärkeitä päämääriä myös uusissa viestintäjärjestelmissä.

Teknologia ja markkinat eivät riitä näiden arvojen takeeksi digitaalisenkaan viestinnän oloissa; viestintäpolitiikkaa tarvitaan siksi tulevaisuudessakin. Huolestuttavaa meneillään olevassa kehityksessä on se, että arvokysymyksistä keskustelu nähdään useimmiten vain julkista viestintäsektoria koskevaksi. Yksityinen puolen tavoitteenasettelu nähdään yksipuolisesti taloudellisena ja teollisena. Jeannette Steemers, *Changing Channels* -teoksen toimittaja, nostaa tätä kehitystä arvioidessaan esille kysymyksen 'julkisesta palvelusta'. Hänen näkemyksensä on, ettei kysymyksen julkisesta palvelusta tarvitse eikä pidä rajoitua vain julkisen palvelun yleisradiotoiminnan tulevaisuuden pohdintaan (mitä pohdintaa myös Steemers harjoittaa). Keskustelu julkisesta palvelusta perustuu Steemersin mielestä liikaa puolustautuvan kasvun (*defensive growth*) ajatukseen. Missä ovat kokonaan uudet avaukset julkisen palvelun soveltamisesta, kysyy Steemers? Miksei julkinen palvelu voisi olla yhtä tärkeä osa uutta multimediakenttää kuin aikaisemmin yleisradiotoimintaa? Minusta nämä Steemersin kysymykset ovat

erinomainen muistutus siitä, miten tehokkaasti julkinen palvelu on 'sektoroitu' vain perinteisen yleisradiotoiminnan arvokysymykseksi? Tässä jos missä yhteiskunnan ja kulttuurin tutkijoiden tulisi lähteä sekoittamaan sektoroituneen viestintäpolitiikan pasmaoja.

Kirjalistan kolmas teos on Yleisradion kehitysohjohtajan Juhani Wiion analyysi Suomen julkisen palvelun yleisradiolaitoksen sopeutumisesta uuteen markkinatilanteeseen. Se tarjoaa tapausesimerkin niistä muutoksista, joita muut tarkastellut kirjat pohtivat eurooppalaisella tasolla. Wiio on tehnyt analyysinsä johtamiskoulutuksen oppinäytteenä Oxfordin yliopistoon. Wiion raportin perusviestinä voinee pitää sitä, että jatkuvan muutoksen hallinta vaatii selkeästi määriteltyä strategiaa. Radion kanavauudistus (1990) ja päätös kolmostelevisiosta (1986) ovat Wiion esimerkkejä onnistuneesta strategiasta; television kanavauudistusta (1993) toteutettaessa Yleisradio puolestaan oli tuulialjolla. Wiio on haastatellut näihin prosesseihin osallistuneita Yleisradion johtajia ja käyttää paljon suoria lainauksia näistä haastatteluista. Ne ovat raportin antoisin lisä Yleisradion kriisivuosisista käytyyn keskusteluun. Mutta samalla haastatteluvien valinta herättää väistämättä kysymyksen, miksi joukosta puuttuu kaksi 1990-luvun alun avainhenkilöä, TV1:n johtajana vaikuttanut Aarno Kaila sekä silloinen pääjohtaja Reino Paasilinna. Nyt näille kahdelle on tarjolla lähinnä nimettömän syntipukin rooli. Tämä on selvä kauneusvirhe muuten antoisassa raportissa.

TAISTO HUJANEN

Kohti sähköistettyä kansanvaltaa?

John Downey & Jim McGuigan (eds.): TECHNOCITIES.

London: Sage 1999. 213 s.
Chris Toulouse & Timothy W. Luke (eds.): *The Politics of Cyberspace: A New Political Science Reader*. London: Routledge 1998. 188 s.

Steven G. Jones (ed.): VIRTUAL CULTURE: Identity & Communication in Cybersociety. London: Sage 1997. 257 s.

Roza Tsagarousianou, Damian Tambini & Cathy Bryan (eds.): CYBERDEMOCRACY: Technology, Cities and Civic Networks. London: Routledge 1998. 185 s.

Muutaman viime vuoden aikana on maailmalla julkaistu useita sähköistä demokratiaa (tai kyber/teledemokratiaa; jatkossa käytän termejä synonyymeinä) käsitteleviä teoksia, joiden tekijäjoukkoon kuuluu monia tuttuja viestinnän alan tutkijoita. Koska alue on viestintätutkimuksen näkökulmasta vielä uusi, ovat julkaisut anniltaan varsin epätasaisia. Tässä esiteltävien teosten osalta väljästi näkökulmia yhdistävänä tekijänä toimii Jürgen Habermasin julkisuusteoria ja siitä johdettu deliberatiivisen demokratian ajatus, jota useat kirjoittajat pitävät normatiivisena mittatikkunaan.

Monipuolisimmin aluetta karotteita esillä olevista kokoelmista *Technocities*, joka perustuu Coventryn yliopistossa 1996 pidetyn seminaarin antiin. Teoksessa esitellään sekä teknoutopistisia että luddistisempiäkin katsauksia uuden informaatio- ja viestintäteknikan sosiaaliseen omaksumiseen. Pessimistisimpiä äänenpainoja käyttävät Kevin Robins ja Frank Webster, jotka jatkavat jo vuonna 1986 ilmestyneen kirjansa *Information Technology: A Luddi-*